

электронный бизнес имеет правоприменительную практику и регистрируется в тех юрисдикциях, в право которых имплементированы основные нормы международного права. Поэтому национальная правовая система должна в своем развитии «встраиваться» в международную.

Таким образом, для дальнейшего развития электронного бизнеса необходимо видение общей экономической стратегии и развитие бизнес-экосистемы с определяющим местом в ней нормативно-правового обеспечения, соответствующего глобальной практике.

Список литературы

1. Итоги деятельности ПВТ в 2017 году [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.park.by/post-1858>.
2. Декрет Президента Республики Беларусь №8 «О развитии цифровой экономики» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://president.gov.by/ru/official_documents_ru/view/dekret-8-ot-21-dekabrja-2017-g-17716.

УДК 378.1:37.014.54

Тарасенко О. С.

аспірант кафедри економічної кібернетики та маркетингу,
Київський національний університет технологій та дизайну,

Тарасенко І. О.

д. е. н., професор,
завідувач кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки,
Київський національний університет технологій та дизайну

**ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ВИЩОЇ ОСВІТИ
УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ**

Усвідомлюючи нові вимоги до освіти та відповідальність перед суспільством, яка може бути забезпечена лише її високою якістю і формуванням у випускників основ соціально відповідальної поведінки, українські університети стали на шлях реформ, орієнтованих на надання освітніх послуг відповідно до сучасних потреб.

З метою систематизації найбільш суттєвих чинників економічної безпеки вищої освіти (ЕБВО) проаналізовано статистичні дані [1], аналіз яких показав зміну тенденцій розвитку системи вищої освіти. Дані табл. 1 свідчать, що найбільшою кількістю ЗВО була у 2010/2011 н. р., після чого відбулося їх скорочення на 17,2 % у 2017/2018 н. р. Аналогічною є тенденція і за показником контингенту студентів, які навчаються у закладах вищої освіти України [1]: їх кількість зростала і максимального значення досягла у 2007/2008 н. р., коли у ЗВО III-IV рівня акредитації навчалося 2372,5 тис. осіб (найбільше число за усі роки незалежності України). Після цього року почалося поступове (до 2010/2011 н. р.), а починаючи з 2011/2012 н. р. більш стрімке скорочення кількості студентів ЗВО. Аналіз співвідношення показників прийому-випуску по ЗВО III-IV рівня акредитації свідчить про критичне відставання в темпах зростання показників прийому до ЗВО над показниками випуску фахівців закладами вищої освіти, яке розпочалося ще у 2000/2001 н. р. зі значення 0,99, а протягом останніх років коливалося в межах 0,47 – 0,62.

Таблиця 1

Динаміка показників розвитку закладів вищої освіти III-IV рівня акредитації

Назва показника	Значення показника / навчальний рік									
	1990/ 1991	2000/ 2001	2010/ 2011	2011/ 2012	2012/ 2013	2013/ 2014	2014/ 2015 ¹⁾	2015/ 2016 ¹⁾	2016/ 2017 ¹⁾	2017/ 2018 ¹⁾
Кількість ЗВО III-IV рівня акредитації										
<i>одиниць</i>	149	315	349	341	334	325	277	288	287	289
Темп зростання до попереднього року, коеф. ³⁾	-	1,01	0,99	0,99	0,97	0,97	0,85	1,04	1,00	1,01
Темп зростання до базового року, коеф. ³⁾	-	2,11	2,34	2,32	2,24	2,18	1,86	1,93	1,93	1,94
Чисельність студентів										
<i>тис. осіб</i>	881,3	1402,9	2129,8	1954,8	1824,9	1723,7	1438,0	1375,2	1369,4	1330,0
Темп зростання до попереднього року, коеф. ³⁾	-	1,09	0,95	0,92	0,93	0,94	0,83	0,96	0,99	0,97
Темп зростання до базового року, коеф. ³⁾	-	1,59	2,42	2,22	2,07	1,96	1,63	1,56	1,55	1,51
Прийнято студентів до ЗВО										
<i>тис. осіб</i>	174,5	346,4	392,0	314,5	341,3	348,0	291,6	259,9	253,2	264,4
Темп зростання до базового року, коеф. ³⁾	-	1,99	2,25	1,80	1,96	1,99	1,67	1,49	1,45	1,52
Випускники ЗВО										
<i>тис. осіб</i>	136,9	273,6	543,7	529,8	520,7	485,1	405,4	374,0	318,7	359,9
Темп зростання до базового року, коеф. ³⁾	-	2,0	3,97	3,87	3,80	3,54	2,96	2,73	2,33	2,62
Коефіцієнт відставання за темпами зростання прийнятих до ЗВО III-IV рівня акредитації по відношенню до кількості випускників³⁾										
	-	0,99	0,57	0,47	0,51	0,56	0,56	0,55	0,62	0,58
Кількість студентів на 10 тис. населення²⁾	170 ³⁾	287 ³⁾	476	439	410	389	335	322	321	314
Темп зростання до базового року, коеф.	-	1,67	2,80	2,58	2,41	2,29	1,97	1,89	1,89	1,85

¹⁾ Показники наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

²⁾ У розрахунку використано чисельність наявного населення: для даних за 2010/11 навчальний рік – на 01.01.2011, за 2011/12 – на 01.01.2012, за 2012/13 – на 01.01.2013, за 2013/14 – на 01.01.2014, за 2014/15 – чисельність (за оцінкою) на 01.01.2015, за 2015/16 – чисельність (за оцінкою) на 01.01.2016, за 2016/17 – чисельність (за оцінкою) на 01.01.2017, за 2017/18 – чисельність (за оцінкою) на 01.12.2017.

³⁾ Розраховано авторами за даними Державної служби статистики України [2]

Джерело: розраховано авторами за даними [1; 2]

Як зазначається в праці [3] показник фінансування освіти у % до ВВП є свідченням того, як для держави визначається важливість освітньої сфери на фоні загального розподілу ресурсів. Отже, від ефективності системи фінансування багато в чому залежить і вирішення питань економічної безпеки освіти як в цілому, так і окремих ЗВО зокрема. Як показує аналіз наукової літератури, в США на освіту щорічно витрачається близько 850 млрд. дол., причому більше 520 млрд. дол. – на шкільну освіту, що складає близько 7,5 % ВВП країни [4; 5]. Аналізуючи аналогічні показники індустріально-розвинутих країн світу, які входять до складу Організації Економічної Співпраці та Розвитку (ОЕСР), В. Н. Пугач надає такі дані щодо витрат на освіту у відсотках до ВВП: Швеція – 6,3, Великобританія – 4,5, США – 4,8, Франція – 6,9 (в середньому по розвинутих країнах – 4,8 %) [5].

Як показує аналіз, за обсягами фінансування вищої освіти у % до ВВП Україна посідає одне з перших місць у Європі [6]. В Україні у 2010 р. показник видатків на освіту у

відсотках до ВВП становив майже 7,4 %, в тому числі на вищу освіту – 2,3 % (випередила Україну лише Данія – 2,4 % ВВП), видатки на вищу освіту у відсотках до ВВП у 2011 і 2012 були на рівні 2 %, у 2013, 2014, 2015 та 2016 рр. відповідно на рівні 2,1 %, 1,8 %, 1,5 % і 1,5 % [1; 2; 4; 6].

Наступним важливим індикатором розвитку освітньої системи та забезпечення її конкурентоспроможності є динаміка показника інвестицій в освіту, особливо зважаючи на те, що Україна обрала модель розвитку економіки, заснованої на знаннях. Аналіз статистичних даних [1; 7; 8] показує, що частка капітальних інвестицій в освіту в періоді з 2010 по 2014 рр. мала тенденцію до зниження – від 1 % загального їх обсягу у 2010 р. і до 0,3 % у 2014 р., що, враховуючи загальний стан освітньої сфери в Україні, не можна вважати достатнім. Проте у наступні роки (з 2015 по 2017 рр.) відбулося зростання даного показника, що характеризувалося в динаміці такими його значеннями відповідно: 1,9; 1,6 та 1,8. Таким чином, починаючи з 2015 р. спостерігалось поступове збільшення показника обсягу інвестицій в освіту, який, лише у 2017 р. перевищив втрачений рівень 2011 р.

Безумовно, така ситуація не могла не позначитися на потенціалі вітчизняних ЗВО. Враховуючи те, що освіта є стратегічно важливою для національної безпеки України сферою, від рівня розвитку якої залежить рівень людського капіталу країни та її майбутнє, роль основного замовника фахівців та інвестора в розвиток освітньої системи повинна відігравати держава. З огляду на це, важливою функціональною складовою забезпечення економічної безпеки як стану захищеності життєво важливих економічних інтересів ЗВО від загроз та викликів як зовнішнього, так і внутрішнього характеру, є фінансова складова. Проте, система державного фінансування освіти в Україні далека від досконалості незважаючи на реформи, які здійснюються Міністерством освіти і науки в останні роки.

Аналіз існуючого досвіду провідних країн світу показує, що реформування освіти відбувалося за двома основними напрямками [3]: (1) напрям інституційних змін, сутність якого полягає в підвищенні ступеня автономії, реалізації принципів корпоративного управління, зміцненні взаємовідносин зі стейкхолдерами (державою, бізнесом, громадськістю); (2) зміни в механізмах, принципах та інструментах бюджетного фінансування, що передбачає узгодженість обсягів фінансового забезпечення освітньої і науково-дослідницької діяльності з результатами, збільшення ролі формульного фінансування і групових нормативів, розширення форм і джерел фінансування, зміну підходів до оплати освіти юридичними та фізичними особами.

Таким, чином до завдань успішного реформування вищої освіти, які потребують вирішення на сучасному етапі, необхідно віднести розробку науково-методичного забезпечення процедур прогнозування, моніторингу і аналізу загроз та можливостей розвитку системи вищої освіти та окремих ЗВО, удосконалення механізму фінансування освітньої сфери, формування адекватної сучасним умовам системи стратегічного управління. Це сприятиме відновленню потенціалу національної системи вищої освіти, підвищенню рівня її економічної безпеки, та, на цій основі, зміцненню конкурентоспроможності ЗВО України як на вітчизняному, так і світовому рівні.

Список літератури

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]: Офіційний сайт державної служби статистики України. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>.
2. Вища освіта в Україні у 2017 році: [статистичний бюлетень за ред. О.О. Кармазіна]. – К.: Державна служба статистики України, 2018 [Електронний ресурс]: Офіційний сайт державної служби статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

3. Батова В. Н. Обеспечение экономической безопасности бюджетных учреждений высшего профессионального образования в новых условиях финансирования / В. Н. Батова // Бухгалтерский учет в бюджетных и некоммерческих организациях. – 2013. – № 16 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://alt-x-narod.ru/budjet/0114eb.htm>.

4. Фінансування системи вищої освіти: світова практика і українське сьогодні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://liberal.in.ua>.

5. Пугач В. Н. Основная проблематика экономической безопасность высшего учебного заведения / В. Н. Пугач // Интернет-журнал «Науковедение» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://naukovedenie.ru/?id=176>.

6. Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2015/2016 навчального року [статистичний бюлетень за ред. О. О. Кармазіна] – К.: Державна служба статистики України, 2016. – 171 с.

7. Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності [Електронний ресурс]: Офіційний сайт державної служби статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

8. Буцька О. Ю. Джерела фінансування вищих навчальних закладів / О. Ю. Буцька. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sworld.com.ua>.

УДК 378(477)

Тарасенко О. С.

аспірант кафедри економічної кібернетики та маркетингу,
Київський національний університет технологій та дизайну

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Важливим чинником економічної безпеки держави традиційно вважають систему вищої освіти, складовими якої є заклади вищої освіти (ЗВО), які реалізують освітні програми підготовки фахівців для потреб різних галузей економіки. Економічна діяльність ЗВО є предметом аналізу при оцінюванні соціально-економічних умов розвитку суспільства і можливостей підвищення рівня економічної безпеки країни. Аналіз сучасних проблем розвитку освітньої системи дозволив зробити висновок про необхідність розробки моделі управління економічною безпекою системи вищої освіти України з урахуванням множини чинників зовнішнього середовища. Це в умовах трансформації суспільства та враховуючи світові тенденції глобалізації інтелектуального простору, сприятиме прискоренню процесів переходу країни до інформаційної економіки.

Система вищої освіти, як і будь-яка відкрита соціально-економічна система, характеризується тенденціями, які є результатом поєднання процесів функціонування, розвитку, реформування і модернізації [1]. Особливості цих процесів із врахуванням множини чинників, які визначають їх зміст та якість, обумовлюють необхідність розробки відповідного методологічного обґрунтування. Зважаючи на те, що система вищої освіти України перебуває на стадії розвитку і реформування, які є діалектично взаємопов'язаними поняттями, що існують в єдності та протилежності (єдність полягає в тому, що і розвиток, і реформування направлені на підвищення ефективності системи, на виконання нових завдань та забезпечення результатів у відповідності з критеріями існування системи; протилежність проявляється в глибині змін та термінах їх реалізації), до кола завдань, які потребують першочергового вирішення, необхідно віднести: удосконалення інструментарію оцінювання, пошук методів та технологій управління економічною безпекою ЗВО в умовах невизначеності та ризику. Для цього необхідно розробити: класифікацію чинників